

DE POLITIEDIENSTEN

Opdrachten en betrekkingen met de burger

L. GILLIEAUX

Onlangs hebben we de nieuwe, bij wet ingevoerde algemene organisatie van de Belgische politiediensten besproken : rijkswacht,

gemeentepolitie, gerechtelijke politie bij de parketten en bijzondere politiediensten : spoorweg-, zeevaart- en luchtvaartpolitie.

De wet heeft ook een aantal opdrachten van de politiediensten bepaald, evenals de voorwaarden waaronder ze moeten worden vervuld, onder andere met betrekking tot de burger.

We bespreken nu enkele van die opdrachten en de eraan verbonden voorwaarden. Zo begrijpen we beter wat de bevoegdheden en beperkingen van die diensten zijn, zodat we niet ondoordacht handelen wanneer we ermee in contact komen.

DOORZOEKEN VAN PLAATSEN FOUILLERING VAN PERSONEN DOORZOEKEN VAN VOERTUIGEN

Veronderstel dat je, terwijl je ergens onderweg bent, plots door een politieman of rijkswachter wordt aangesproken, die je meedeelt dat hij je voertuig of de plaats waar je bent, gaat doorzoeken of dat hij je gaat fouilleren ... Je zult je dan verbaasd afvragen of hij dat recht heeft en of je moet gehoorzamen. In bepaalde gevallen mag hij dat inderdaad, maar er moeten wel een aantal voorwaarden zijn vervuld.

DOORZOEKEN VAN PLAATSEN

Bij ernstig en nakend gevaar voor rampen, onheil of schadegevallen of wanneer het leven of de lichamelijke

integriteit van personen ernstig wordt bedreigd, kunnen de politiediensten zowel overdag als 's nachts gebouwen, bijgebouwen, vervoermiddelen (trein, vliegtuig, schip ...) en zelfs onbebouwde plaatsen doorzoeken wanneer :

☐ de persoon die voor die plaats verantwoordelijk is, erom verzoekt of erin toestemt;

☐ het op die plaats gemelde gevaar op geen andere wijze kan worden afgewend en de persoon die verantwoordelijk is, niet kan worden bereikt.

In al die gevallen mag het doorzoeken slechts gebeuren om personen op te sporen die in gevaar verkeren of om de oorzaak van het gevaar op te sporen met het doel ze te verhelpen .

Zo nodig kan de ontruiming van die plaatsen evenals van hun onmiddellijke omgeving worden bevolen. De bevoegde burgemeester moet dan altijd zo spoedig mogelijk op de hoogte worden gebracht, evenals de eigenaar of de bezitter van de doorzochte plaatsen of goederen.

FOUILLERING VAN PERSONEN

De politiediensten kunnen, om er zich van te vergewissen dat een persoon geen wapen draagt of een voorwerp dat gevaarlijk is voor de openbare orde, een veiligheidsfouillering doen wanneer :

☐ de politieambtenaar bij een identiteitscontrole op grond van iemands gedragingen, van materiële aanwijzingen of van de omstandigheden, redelijke gronden heeft om te denken dat die persoon een wapen zou kunnen dragen of een voorwerp dat gevaarlijk is voor de openbare orde;

☐ die persoon het voorwerp uitmaakt van een aanhouding;

☐ personen deelnemen aan openbare bijeenkomsten die een reële bedreiging vormen voor de openbare orde;

☐ personen toegang hebben tot plaatsen waar de openbare orde wordt bedreigd.

G. DEMEIJERE

De veiligheidsfoullering gebeurt door het betasten van het lichaam en de kleding van de gefouilleerde persoon en door de controle van zijn bagage. Ze mag niet langer duren dan de daartoe noodzakelijke tijd en de persoon mag er niet langer dan een uur voor worden opgehouden. Wanneer het echter een gerechtelijke foullering betreft en er aanwijzingen bestaan om te denken dat de persoon overtuigingsstukken of bewijsmateriaal in verband met een misdaad of wanbedrijf bij zich draagt, mag de gefouilleerde persoon ten hoogste zes uur worden opgehouden. Algemeen geldt dat de foullering moet worden uitgevoerd door een politieambtenaar van hetzelfde geslacht als de gefouilleerde. Tenslotte vermelden we nog dat personen die in een cel worden opgesloten, vooraf kunnen worden gefouilleerd om te controleren of ze niet in het bezit zijn van voorwerpen of stoffen die gevaarlijk zijn voor henzelf of voor anderen of die van dien aard zijn dat ze een ontvluchting vergemakkelijken.

DOORZOEKEN VAN VOERTUIGEN

De politiediensten kunnen ook overgaan tot het doorzoeken van een voertuig of enig ander vervoermiddel zowel in het verkeer als geparkeerd, op de openbare weg of op voor het publiek toegankelijke plaatsen wanneer ze, op basis van gedragingen van de bestuurder of de passagiers, van omstandigheden of aanwijzingen, redelijke gronden hebben om te denken dat het voertuig of vervoermiddel werd gebruikt, wordt gebruikt of zou kunnen worden gebruikt :

- ☐ om een misdrijf te plegen;
- ☐ om opgespoorde personen een schuilplaats te geven of ze te vervoeren;
- ☐ om voor de openbare orde gevaarlijke voorwerpen, overtuigingsstukken of bewijsmateriaal op te slaan of te vervoeren.

De foullering mag over het algemeen niet langer duren dan noodzakelijk is en niet langer dan een uur, behalve wanneer een magistraat er anders over beslist.

AANHOUDING

In bepaalde gevallen mogen de politiediensten iemand aanhouden, ook al hebben ze daarvoor (nog) geen toelating van een rechter. Omdat het echter gaat om een aantasting van een fundamenteel grondwettelijk recht, de bewegingsvrijheid, heeft de wet voor aanhoudingen zonder voorafgaande rechterlijke toelating zeer strikte beperkingen vastgesteld.

STRIKTE VOORWAARDEN

Volgens de wet kunnen de politieambtenaren in geval van volstreekte noodzaak overgaan tot de bestuurlijke aanhouding van personen :

- ☐ die het vrije verkeer hinderen (bijvoorbeeld iemand die bij een demonstratie het normale verkeer belemmert);
 - ☐ die de openbare rust daadwerkelijk verstoren (bijvoorbeeld door onbesuisd gedrag);
 - ☐ ten aanzien van wie er op grond van zijn gedragingen, van aanwijzingen of van omstandigheden, redelijke gronden zijn om te denken dat hij voorbereidingen treft om een misdrijf te plegen dat de openbare rust of de openbare veiligheid ernstig in gevaar brengt, met het doel hem te beletten een dergelijk misdrijf te plegen;
 - ☐ die een dergelijk misdrijf aan het plegen is, teneinde dit te doen ophouden.
- De vrijheidsbeneming door een bestuurlijke aanhouding mag nooit langer duren dan de tijd vereist door de omstandigheden die haar rechtvaardigen, en mag in geen geval twaalf uur te boven gaan. Wanneer die aanhouding echter gepaard gaat met een gerechtelijke aanhouding, mag de vrijheidsbeneming ten hoogste vierentwintig uur duren.

CONTROLES

De agent die een bestuurlijke aanhouding verricht, moet hiervan zo spoedig mogelijk zijn oversten verwittigen. Deze laatste brengen op hun beurt onmiddellijk de bevoegde overheid op de hoogte. In elk geval worden het uur en de duur van de aanhouding in een daartoe speciaal bijgehouden register ingeschreven. Dit register wordt door de aangehouden persoon bij zijn aankomst en vertrek getekend. Indien hij niet kan of wil tekenen, wordt verslag opgemaakt van de weigering of de onmogelijkheid om te tekenen met vermelding van de reden ervan. Ten slotte mag elke persoon die bestuurlijk wordt aangehouden, vragen dat een persoon in wie hij vertrouwen heeft, hiervan wordt verwittigd.

EERBIED VOOR AANGEHOUDEN OF GEVANGEN PERSONEN

Om voor de hand liggende redenen in verband met de eerbiediging van het privé-leven mogen de politiediensten aangehouden, gevangen of tijdelijk opgehouden personen, buiten noodzaak, niet aan publieke nieuwsgierigheid blootstellen. Ze mogen die personen zonder hun instemming niet onderwerpen of laten onderwerpen aan vragen van journalisten of anderen die vreemd zijn

In bepaalde gevallen mogen de politiediensten iemand aanhouden, ook al hebben ze daarvoor (nog) geen toelating van een rechter.

aan de zaak, noch van hen beeldopnamen maken of laten maken, behalve die welke bestemd zijn voor hun identificatie of voor andere door de gerechtelijke overheid vastgestelde doeleinden. Ze mogen de identiteit van die personen niet bekend maken zonder de instemming van die overheid, behalve om hun verwanten te verwittigen.

IDENTITEITSCONTROLES MEER DUIDELIJKHEID EN STRIKTERE REGELS

De wet staat toe om geweld te gebruiken met het doel de orde te handhaven of te herstellen. Maar ook op dit gebied gelden zeer strikte voorwaarden.

De wet bracht duidelijkheid in een toestand die vroeger vaag was en aanleiding gaf tot betwistingen. Voortaan zijn die controles wettelijk toegelaten, maar ze mogen alleen worden uitgevoerd in nauwkeurig bepaalde omstandigheden. De uitvoering van de identiteitscontrole wordt dus niet meer uitsluitend aan het oordeel van de politieambtenaren overgelaten, waardoor er een einde zou moeten komen aan situaties waarin controles meestal of zelfs vooral leken te worden verricht op basis van het feit dat de betrokken persoon er wat vreemd of marginaal uitzag en waarin die maatregelen voornamelijk als beledigend of zelfs provocerend worden aanvoeld.

ENKELE TOEPASSINGEN

Identiteitscontroles worden uitgevoerd bij ieder persoon wiens vrijheid wordt benomen of die een misdrijf heeft gepleegd. De politiediensten kunnen eveneens de identiteit controleren van ieder persoon tegenover wie ze, op grond van zijn gedragingen, van omstandigheden of van verschillende aanwijzingen, redelijke gronden hebben om te denken dat hij wordt opgespoord, dat hij heeft gepoogd om een misdrijf te plegen of zich daarop voorbereidt, of dat hij de openbare orde zou kunnen verstoren of heeft verstoord.

Ook kunnen personen worden gecontroleerd die een plaats wensen te betreden waar er een bijeenkomst is die een reële bedreiging vormt voor de openbare orde of een plaats waar de openbare orde om welke reden dan ook wordt bedreigd.

REGELS

De identiteitsstukken die aan de politieambtenaar worden overhandigd, mogen slechts worden ingehouden gedurende de tijd die voor de verificatie van de identiteit noodzakelijk is, en moeten daarna onmiddellijk aan de betrokkene worden teruggegeven. Wanneer de gecontroleerde persoon weigert of in de onmogelijkheid verkeert

om het bewijs te leveren van zijn identiteit, alsook wanneer zijn identiteit twijfelachtig is, mag hij worden opgehouden gedurende de tijd die voor de verificatie noodzakelijk is. Hij moet dan de mogelijkheid krijgen om zijn identiteit op eender welke manier te bewijzen. In geen geval mag de betrokkene daarvoor langer dan twaalf uur worden opgehouden. Indien de vrijheid van die persoon wordt benomen om zijn identiteit te verifiëren, moet dit worden vermeld in het hiervoor genoemde register van de bestuurlijke aanhoudingen.

GEBRUIK VAN GEWELD

De wet staat toe om geweld te gebruiken met het doel de orde te handhaven of te herstellen. Maar ook op dit gebied gelden zeer strikte voorwaarden.

Gebruik van geweld moet altijd het laatste middel zijn, en het moet door het nagestreefde doel kunnen worden gerechtvaardigd. Bovendien moet het gebruik van geweld altijd redelijk zijn en in verhouding tot het nagestreefde doel. De politiediensten moeten dus oordeelkundig en naargelang van de omstandigheden het meest geschikte middel kiezen om hun doel te bereiken : materieel geweld, bijvoorbeeld een deur intrappen, of persoonlijke dwang met het doel om iemand op een of andere manier onschadelijk te maken, wat kan gaan van gewoon vastgrijpen tot - als het echt moet - bewusteloos slaan. Aan het gebruik van geweld moet een waarschuwing voorafgaan, tenzij het politieoptreden daardoor helemaal ondoeltreffend zou worden.

GEBRUIK VAN VUURWAPENS

Het gebruik van vuurwapens valt uiteraard onder de hiervoor genoemde regels. Bovendien is het gebruik ervan tegen personen beperkt tot de volgende gevallen :

☐ tegen gewapende personen of in de richting van voertuigen aan boord waarvan zich gewapende personen bevinden of in geval van een op heterdaad ontdekt wanbedrijf met geweld, indien redelijkerwijze mag worden aangenomen dat die personen in het bezit zijn van vuurwapens klaar voor gebruik en dat zij die wapens zullen gebruiken tegen personen;

☐ wanneer de politieambtenaren in geval van volstreekte noodzakelijkheid zichzelf, noch de aan hun bescherming toevertrouwde personen, posten, vervoer van gevaarlijke goederen of plaatsen op een andere wijze kunnen verdedigen.

De verschillende politieopdrachten blijken dus in veel gevallen heel kiese taken te zijn, die bovendien in soms erg moeilijke omstandigheden moeten worden uitgevoerd. Hopelijk bevordert de onlangs ingevoerde reorganisatie de efficiënte werking van die diensten. Zo kunnen ze beter hun taken vervullen in het belang van de samenleving en van de burgers, en worden ze des te meer gewaardeerd. ☐